

**Лада
Лузіна**

**НЕЙМОВІРНИЙ
КИЇВ**

**ДИЯВОЛ
НА ПЕНСІЇ**

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2019

«ЗАМОК БАРОНА» І ВЕЖА КИЄВИЦЬ (Ярославів вал, 1)

Будинок на Ярославовому валу 1, він же «Замок барона», він же будинок з Вежею Києвиць.

Саме тут я поселила своїх героїнь циклу «Київські відьми» — берегинь Києва.

Будинок-замок був обраний мною зовсім випадково, виключно через його романтичний вигляд, а виявився зовсім не випадковим! Будинок майже прилягає до Золотих воріт, від яких по лінії нинішньої вулиці Ярославів вал (у минулому Великій Підвальній), ішов високий вал князя Ярослава, який захищав Град від ворогів. Вельми символічно! Кращого місця для берегинь Міста і не придумаєш. Можна сказати, що мої захисниці виявилися спадковими, адже з боку Золотих воріт і Ярославового валу Київ не взяв ніхто, ніколи!

І подібних невідповідних випадковостей в історії моїх взаємин із будинком-замком хоч відбавляй!

Так, одного разу читачі, які відвідали одну з численних київських екскурсій, розповіли мені історію. Проходячи по Ярославовому валу, екскурсовод показав на Замок і сказав:

— А ось в цьому будинку до революції жили відьми!

І я зрозуміла, що стала матір'ю однієї з київських легенд. (До того ж легенда прижилася і забула ім'я власної матері — і буквально за день до закінчення цієї статті мені написав тележурналіст з проханням розповісти їм про київські Лисі гори на тлі Ярославового валу, 1. «Мені здається, я десь читав, що там також збиралися відьми», — пояснив він).

Незабаром після того, як у 2005 році я поселила в Замку своїх Києвиць, усі комунальні квартири в будинку розселили. Близько 10 років будівля пустувала,

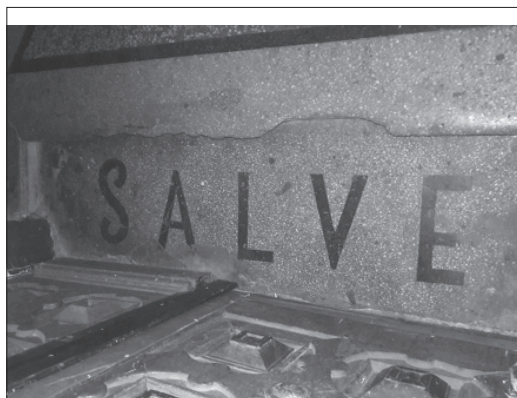

змагаючись з іншими будинками-привидами — як ніби, прописавшись у Вежі, мої персонажі й справді вижили звідти всіх мешканців... А будь-який порожній будинок міська чутка традиційно заселяє нечистою силою.

Відьом киянам здалося мало, і Замок нерідко представляють приїжджим як «Будинок з привидом». Навіть важко сказати, звідки взялася ця міська легенда, але існує вона ще з 90-х років. І якось у газеті я навіть з цікавістю прочитала детальну біографію замкового примари...

Одна з найвідоміших пам'яток Замку — латинський мозаїчний напис «Salve» (у перекладі з латині — «Здрастуйте!») на мармуровому порозі парадного входу.

У зв'язку з тим, що до революції в Києві були цигарки з такою самою назвою, з'явилася історія. Мовляв, власник тютюнового підприємства «Salve» побудував цей Замок для своєї коханки, але кинув її. Бідолаха зачахнула на самоті від туги й печалі, померла та перетворилася на привид Білої Пані. Інший варіант історії я згадую в продовженні «Київських відьом» «Ангел Безодні»:

«Міська легенда розповідає, що перший власник будинку шляхтич Підгорський побудував його для своєї коханки... Але любов незабаром пройшла, і жінка наклала на себе руки з горя. Відтоді її бідний дух бродить по будинку-замку...».

У реальності напівпрозору Пані в Замку ніхто не бачив, хоча в будинку-замку знімався серіал «Небесні родичі» про численних привидів предків, як зачастили в гості до свого нащадка, щоб наставити його на істинний шлях.

А тепер Привид-невідомо-чиеї-коханки несподівано з'являється в Замку під час моїх екскурсій... І одного разу, поки актриса, яка виконувала роль примари, чекала на екскурсію, один із охоронців встиг розповісти моєму «привиду», як на власні очі бачив у Замку привид... Або, як мінімум, білий згусток туману!

ІСТОРІЯ ПРО ЧУДО, ЯКЕ СТАЛО ЧУДОВИСЬКОМ

У Києві кораловий будинок-замок зі загостреною баштою відомий, перш за все, як «Замок барона». Деякі знавці додають «барона Штейнгеля». Інші, ще більш обізнані, уточнюють, що насправді жоден баронет будинком-замком ніколи не володів, а сам Штейнгель проживав у сусідньому скромному двоповерховому будиночку, на Ярославовому валу № 3.

А дім був зведений у 1896—1898 роках для поміщика-шляхтича Міхала Підгорського. (Цікаво, будинок на Підвальній для Підгорського — ще одна не випадковість?) Але щастя він йому не приніс! Підгорський помер всього через рік після зведення Замку, в 1899 році!

Але куди цікавіша особистість, що побудувала цей казковий неоготичний Замок, схожий на картинку з французької казки про пригоди «Кота в чоботях» або про «Сплячу красуню»...

Або про «Синю бороду»?

Бо прекрасний Замок і справді зберігає страшну таємницю про свого творця.

Згідно з дослідженням Михайла Кальницького¹, архітектором Замку став Микола Добачевський. Він народився в Харкові, прибувши до Києва, одразу отримав кілька вигідних замовлень, звів будинок, який одразу був визнаний одним з найкрасивіших у Місті. І, певно, одразу нажив собі чимало ворогів серед інших архітекторів, одним із яких був творець іншої найзагадковішої київської будівлі «Будинку з кішками» — Володимир Безсмертний.

Війна між двома будинками з чудовиськами — історія, гідна окремого захоплюючого роману! Тим паче, що закінчилася вона дуже погано. Стараннями губернського інженера, керівника будівельної справи в регіоні Безсмертного, кияни дуже швидко дізналися, що звання інженера в Добачевського підтверджено лише паперами, отриманими під час будівництва Панамського каналу. Навколо останнього якраз вибухнув скандал, і кар'єра творця казкового будинку-замку була зруйнована раз і назавжди.

І тут, як із вайльдовським Доріаном, з видатним, перспективним молодим чоловіком відбувається жахлива трансформація. Неначе Чудо вмить перетворилося в Чудовисько. Він перевертілюється в темного Грея, на подобу Свидригайлова з роману Достоевського.

Спочатку Добачевський продає маєток дружини й програє всі виручені кошти в карти. Потім кидає дружину з чотирма дітьми й без засобів до існування. Незабаром його ім'я спливає у зв'язку з огидною історією: зустрівши на вулиці маленьку дівчинку, яка втратила батьків, він приводить її до себе з наміром з'валтувати. Рятуючись від нього, дитина намагається викинутися з вікна (на щастя, на її крики прибігає прислуга). Це не винятковий випадок, скоріше спосіб життя — у готелі, де він проживає, його звинувачують у спробі з'валтування жінки. (І це лише дві з історій, випадково оприлюднені, а скільки жінок встигли стати його жертвами, не знає ніхто. Але, схоже, Добачевський один міг би заселити власний будинок злочасними «білими панянками»).

Далі — страшніше. 1905 рік — чорна пляма на репутації Києва. У жовтні в Місті прокотилася хвиля єврейських погромів. Півсотні людських жертв! Три дні натовп громить магазини, крамнички, житлові будинки, навіть маєтки багатих євреїв Гінзбурга та Бродського. Городяни розтягують собі добро київських «жидів», оголошених винними у всіх смертних гріхах.

І колишній архітектор опиняється на чолі однієї з банд. Не просто однією з дійових осіб, а ватажком і підбурювачем до грабунку й вбивств!

«...Натовп громив магазин Хаскельмана, але коли з'явилася маніфестація, натовп призупинився, і тоді пан в однострої, про котрого я згадав, звернувся до хуліганів зі словами: «Чого ж ви перестали працювати? Що так слабо? Активніше! Нам дозволено!». Чинownika, про якого я говорив, я добре запам'ятав і можу його впізнати: він високого зросту брюнет, з чорними вусами та чорною борідкою... Після погрому я описував деяким знайомим прикмети цієї людини, і мені говорили, що, ймовірно, це був інтендантський чиновник Добачевський».

Лише завдяки цьому опису ми можемо уявити собі портрет архітектора (його фотографій не збереглося), і Добачевський постає перед нами таким собі мекістофельським типом — високий, чорнявий, із чорною бородою.

¹ Кальницький М. Зодчество и зодчие. — Киев: Варто, 2012. — 336 с.

А саме описане — знову-таки лише один епізод, зображений випадковим свідком, міщанином Нохімом Іцковичем.

Але ми самі можемо вписати Добачевського в загальну моторошну картину погромів.

«Страшне видовище являли собою базарні площі через 2—3 години після навали варварів. Цілими кварталами, прилеглими до базарів, люди йшли та їхали по розсипаному борошні, крупі, насінню, гороху, різнобарвному папері, розлитій олії, гасу, фарбам, розламаним меблям і магазинній фурнітурі, розбитому посуді... Валялися волові туші, витягнуті з м'ясних крамниць, у 20 кроках від них лежала вбита патрулем людина... А повз усе несли й везли плоди чужої праці», — писала «Київська газета».

На цьому тлі інші провини Добачевського на кшталт численних боргів, відмови платити за номер у готелі, розтрати державних грошей здаються справжніми дрібницями. Він збирається їхати на російсько-японську війну, отримує мундир і 800 рублів. Гроші витрачає, форму продовжує носити, з'їздити на війну забуває...

Ім'я Миколи Добачевського зникає з київських хронік раптово, його подальша доля невідома.

Можливо, ім'я горе-архітектора стає в Місті настільки сумною притчею во язицех, що він був змушений перенести свою діяльність в інші міста. А, можливо, був убитий і закопаний під якимось кущем, який і досі зберігає свій секрет.

НАРОДЖЕННЯ КРАЇНИ

Окрім інших заслуг, казковий київський будинок-замок породив цілу незалежну країну! І тут гріх не згадати ще одну «випадковість».

Вперше я вирушила до Чехії з наміром дізнатися там якомога більше про чеську відьму Перхту — близьку родичку нашої язичницької богині Макош. Великій Макош служать мої Києвиці, які проживають у будинку на Ярославовому валу, де за легендою живе і привид Білої Пані.

І перше, що я почула від екскурсовода в Празі у відповідь на питання про відьму Перхту:

— Ні-ні, Перхта — не відьма, Перхта — привид... Привид Білої Пані!

Ось і не вір тепер у дивні збіги!

Якраз у київському «будинку Білої Пані» на Ярославовому валу, 1, далекого 1918 -го задумали Чеську республіку! Тут перебував майбутній перший президент Чехословаччини Томаш Масарик і засідала національна рада.

Біла Пані Перхта — один із найвідоміших персонажів містичних чеських легенд.

Зустрівши її, ви неодмінно дізнаєтеся власне майбутнє — прекрасне або жахливе, тут вже як пощастить. Якщо на руках Пані червоні рукавички — попереду руйнівні пожежі, якщо чорні — хтось помре. Але якщо рукавички білі, а на обличчі Пані по-смішка — можна зітхнути з полегшенням.

І Томашу Масарику, очевидно, пощастило зустріти пані з посмішкою чеширського кота!

А восени 2013 року в київській пресі з'явилася замітка про те, що президент Чехії Мілош Земан попросив президента України Віктора Януковича віддати цей будинок-замок під посольство Чехії, обіцяючи пробачити натомість частину державного боргу...

Але незабаром Янукович зустрів привид Білої Пані в червоних рукавичках, і стало йому не до Чехії, і не до Будинку на Ярославовому валу, 1...

Та й сам Замок на той час давно вже належав приватній особі.

НЕРОЗГАДАНИ ЗАГАДКИ

Казковий кораловий Замок, прикрашений небаченими монстрами у вигляді людиноподібних левів із перетинчастими крилами та крихітними дракончиками, що пурхають під склепіннями арки з невинністю колібрі, нещодавно відкрив свої двері для екскурсій.

Тепер кожен може на власні очі побачити готичні сходи зі запаморочливим прольотом; піднебесні, прикрашені пречудовою ліпниною стелі панських покоїв і низькорослі кімнати прислуги з видом на подвір'я; прекрасні печі зі старовинними

